

Formannen har ordet

Tiden er kommet for utgivelse av bygdemagasinet høstnummer. Det har hendt en del siden forrige utgave gikk i trykken, og sommeren har vært preget av aktiviteter både på turområdet og hva angår dugnad. Særlig er vi glade for at Kornmagasinet endelig har fått et strøk maling.

Vedrørende flytting av magasinet er det ennå ikke klart hva løsningen blir, men det er vårt og kommunens ønske at lokalet flyttes opp til parkeringsplassen. Det blir forsøkt avsatt midler til flytting på de kommende kommunebudsjettene. Etter åpningen av fjordforbindelsen har trafikken langs Slemmestadveien stadig økt, og å oppholde seg utendørs ved lokalet har blitt en sann plage.

Boka «Røyken Bygd før og nå» er så godt som utsolgt. Det planlegges et nytt opplag.

På Hernestangen pågår stadig arbeid. Låven er blitt kledd med ny panel i løpet av sommeren. Stabburets tak er blitt reparert, og to vegger har fått ny utvendig panel. På det gamle bryggerhuset fra Gjellum er et par mann i aktivitet i disse dager.

Ole Rud

Innhold

- Hva hender? (Red.)
- Røykenboka (Red.)
- Laget på Ringerikstur (Björg Ølstad)
- Hjulmakerstua på Stokker (Bjørn Fossnes)
- Ukjent verktøy (Red.)
- Oldtidsmarsjen (Bjørn Fossnes)
- Kornmagasinet males (Red.)
- Generator fra Mølla (Red.)
- Gamleveien (Kjell Fossnes)
- Sommerutstilling på Blåhella (Bjørn Fossnes)
- Utstilling av seilskutebilder (Red.)
- Hernestangen (Odd H. Sandlund)
- Markvandring i Haukelia (Bjørn Fossnes)
- Krokoddsangen (Red.)
- Elever skriver Røykenhistorie (Red.)
- Nærnes skole
- Sydskogen skole
- Hyggen skole
- Frydenlund skole
- Premiekonkurranse (Red.)

Omslagsbilde: Elevene ved Hyggen skole lot seg fange av Bjarne Bjørks levende fortellinger og demonstrasjoner knyttet til steinhogging.

Bygdemagasinet redaksjon
Bjørn Fossnes, tlf. 31 28 59 08
Odd Arne Svendsrud, tlf. 31 28 16 80
Turid Sandvik, tlf. 31 28 38 66
Jan Lien, tlf. 31 28 48 58

Sats/utforming: Jan Hugo Strand
Omslagsutforming: Stein Davidsen

Røyken historielag - styret 2000/ 2001

Verv:	Navn:	Adresse:	Telefon:	
Leder:	Ole Rud	Helgeroveien 2	3430 Spikkestad	31284610
Nestleder:	Bjarne Kjos	Bjørkeliveien 8	3430 Spikkestad	31283313
Kasserer:	Arne Trulsvik	Bryggeev. 46A	3470 Slemmestad	31281184
Sekretær:	Anne-K. Andresen	Nyveien 7	3470 Slemmestad	31296143
Styremedl:	Björg Ølstad	Brubakkveien 5	3440 Røyken	31283965
Varamedl:	Erik Fønsterlien	Orev. 21	3440 Røyken	31284694
Varamedl:	Bjørn Fossnes	Ølstadveien 2	3440 Røyken	31285908

HVA HENDER..... ?

Aktiviteter i Røyken år 2000 - 2001

torsdag 14. desember kl. 19.00
Julemøte på Kornmagasinet

10. – 18. mars

Kulturdagene 2001 på Kornmagasinet. Omfattende utstilling av en rekke gjenstander fra lagets samling. Utstillingen vil bli inndelt i fem hovedgrupper: Undervisning/skole, Industri/husflid, Landbruk, Kultur og Kornmagasinets historie. En del landbruksredskaper vil bli vist utendørs. Bilder blir bl. a. hentet fra Historielagets samling og Blåhella Kystsamling.

lørdag ultimo mai

Historielaget drar på tur til Hedrum.

OG hva har hendt ?

torsdag 16. november kl 19.00

Medlemsmøte ble avholdt på Kornmagasinet. Det var få fremmøtte, grunnet svikt i annonseringen. Museumskomiteens formann, Knut Stensdal, holdt et fengende kåseri om bygging av seilskuter i Røyken.

Aslaug, Anne Marie og Gerd serverte kaffe og vafler.

RED.

Røykenboka

Røyken Bygd, før og nu,

eller Røykenboka som den populært kalles, ble skrevet av lærer Anders A. Killingstad fra Hyggen og utgitt i 1928. I 1987 kom et nytt opplag i faksimiletrykk på 1000 bøker. Nå er dette opplaget også utsolgt. Historielaget arbeider i disse dager med det tredje opplag, som en regner med kommer om ikke så lenge.

Bind II ?

Bygda har gjennomgått en rivende utvikling siden den første utgaven kom. I 1928 hadde Røyken 5300 innbyggere, i dag er vi nesten 17000. I de siste 20 årene har det i vide kretser blitt snakket og snakket om en videreføring av Killingstads imponerende arbeid, men noe resultat har det hittil ikke blitt.

Historielaget og Røyken kommune har nå tatt initiativ til å sette i gang arbeidet med bind II, som skal dekke perioden 1928 og fram til i dag, samt en komplettering av den gamle utgaven. Finansieringsløsninger av prosjektet vil nok bli avgjørende for om bind II skal bli en realitet med det første.

Til å delta i et utvalg som skal trekke opp retningslinjene for dette omfattende arbeidet, har historielaget oppnevnt følgende: Ole Sønju, Erik Fønstelien, Bjarne Kjos og Bjørn Fossnes.

RED.

Etterlysning

Etter det omfattende registreringsarbeid av gamle fotografier som ble gjennomført på Kornmagasinet for et par år siden, har et bilde tilhørende Olaf Skryseth kommet på avveie.

Bildet viser en del steinhuggere, uten at noe navn kan opplyses. Dersom noen har opplysninger om en eventuell forbygging av slike fotografier, vennligst ta kontakt med Olaf eller redaksjonen.

RED.

Sommertur til ulike historiske steder på Ringerike

28. mai reiste historielagets medlemmer på busstur. Målet for turen var Buskerud fylkes tusenårssted «Veien» på Ringerike.

Fylkeskonservator Inger Liv Gøytil Lund var guide. Turens første stopp var gravhaugen på Huseby i Lier. St.Halvard ble kanonisert i 1125. På den videre ferd på østsiden av Lierdalen kjørte vi forbi morenene på Egge, der ligger også gravhauger fra vikingtiden. Liers bygdeborg ligger på Fosskollen- kollen som er gjennomskåret av motorveien, E 18. De eldste bosetningene i Lier regner en med ligger på Nøste.

Neste stopp var på Sundvollen (på venstre side av riksveien) Der er det bevart en helleristning- en såkalt jordbruksristning fra bronsealderen(1500-500 f.Kr.) 3-4 båter, spiraler og en skålgrop. Denne typen helleristning har sin bakgrunn i bondens kultur og religion.

Været denne dagen var yret og grått, så ved neste stopp, Steinsletta, ved Stein gård, var det nødvendig at noen av deltagerne trengte plastposer rundt skoene. Vi hadde fått tillatelse til å vandre rett ut i kornåkeren til bonden på Stein. Her skulle vi stå på mystisk historisk grunn, Halvdanshaugen. På Stein ligger en av de 3 gravhaugene etter Halvdan Svarte. Han var småkonge fra Ynglingeætten i Norge på 800 tallet. Snorre forteller at Halvdan Svartes hode ble gravlagt på storgården Stein i Hole i Buskerud.

Fylkeskonservatoren hadde et lydhørt publikum der vi sto på haugen, mens det blåste i gamle eiker- du kunne riktig kjenne historien krype nedover ryggen. I et hefte om Ringerike har Thorvald E. Solberg skrevet flg. «Gamle, mosegrodde Halvdanshaug hva hjemmer ditt fang?

*Et hærskip kanskje, sverd og brynje
Halvdans hodeskalle, kongsviljens ætt
Vi stod der, undrende mang en gang
vi barn.*

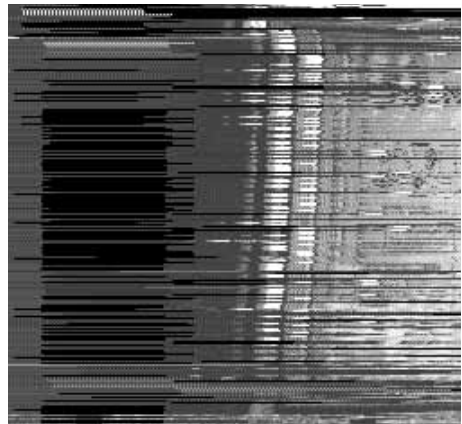
Diktet avsluttes slik:

*Over Ringerikes sletter går et sus
av fordums storhet.*

*Og det synger mot oss fra en gyllen
åker og fra fjordens blåner under
Gyrihaugen.»*

Historielagets medlemmer hadde kanskje de samme de samme tanker når de stod på stedet?

Sagaens opplysninger om Halvdan Svarte er delvis sagnaktige og motstridende og ingen vet hva Halvdanshaugen inneholder. Siste undersøkelse med C-14 i 1998 viser at haugens innhold er 400 år eldre enn Halvdan Svarte. Kanskje Halvdan Svarte ble lagt i en eksisterende haug?

Billedtekst?

Har det vært en annen Halvdanshaug på Stein gård som i ettertid er blitt ødelagt? Ja, spørsmålene er fortsatt mange og mulige fremtidige utgravninger kan kanskje gi svar.

Etter en ny kafferast på Ringerike gjestegård fortsatte vi til utgravingen på Veienfeltet utenfor Hønefoss. Veien er et gravfelt med mer enn 100 gravhauger, blant de største på Østlandet. I dag kjenner man til 107 graver, de fleste fra de første 600 år e.Kr.f. Det første gravfeltet ble oppmålt i 1847- da var det 150 gravhauger på Veien. Gravfeltet ble på nytt oppmålt i 1980 årene og antall gravhauger var da kraftig redusert. Flyfotografering i 1982 viste tydelige kulturspor i åkerjorda.

Fylkeskonservatoren i Buskerud engasjerte seg sterkt i arbeidet for å lage en kulturminnepark i området. Bl.a. for å sikre gravfeltet og gjøre det tilgjengelig for besøkende. Arkeologer har i flere år drevet utgraving i området. Vi fikk se tydelige stolpehull etter et langhus datert til eldre romertid fra Kr.f og 200 e.Kr.f. Veienmarka

ungdomsskole har deltatt i utgravningene gjennom flere år . Ved besøk på skolen var det tydelig at elevene hadde hatt stor glede og nytte av det historiske naboskapet. Prosjektarbeid var lagt inn som del av de årlige planene på ungdomsskolen.

Kulturminneparken på Veien på Ringerike er bare i sin spede begynnelse. Det er å ønske at dette prosjektet kan realiseres som et opplevelsessenter for barn, unge og eldre. Senteret kan bli grunnlag for vitenskapelig arbeid, felles opplevelser og som kunnskapssenter for skoleverket på Østlandet.

Historielagets medlemmer fikk en liten innføring i et spennende prosjekt som vil ta vare på vår fjerne historie fra regionalt nærmiljø. En fin tur med historiske minnesmerker og som kan gi inspirasjon til å få andre med ved en senere anledning.

Kilde. Guiding ved fylkeskonservator Inger Liv Gøytil lund Overordnet plan for Hringariki

BJØRG ØLSTAD

Billedtekst

Hjulmakerstua på Fossum

Historien

Tar du av Røykenveien ved Stokkerkrysset og kjører mot Bødalen, vil du etter noen hundre meter passere en liten, rød stue på venstre side av veien. Bygningen gjør i dag ikke så mye av seg, men for 70-80 år siden var den et nødvendig og ofte besøkt verksted.

Men bygningen har ikke alltid stått der den står i dag. Som de fleste vil kjenne til gikk den gamle veien fra Drammensfjorden ved Gullaug til Oslofjorden ved Slemmestad, i dag kjent som Oldtidsveien. Veien passerte Stokker mølle, og den bratte Fossumkleiva opp Vælven var beinhard, kjent blant hestefolk som ei skikkelig «mer-rapine.» På toppen av bakken (i dag mellom Jahr og Bøe) lå den gang Verkstedhagan med hjulmakerverkstedet. Resten av grunnmuren er enda synlig. Dette var en naturlig plassering for ett av datidens mest benyttede serviceinstitusjoner. Her drev Johan Christiansen Stokker verksted frem til ca 1928. Da ble bygningen flyttet et par hundre meter nordover, dit den i dag ligger. Her fortsatte han sin virksomhet fram til sin død i 1933.

Johan Stokker ble født 3. april 1861, og ble gift med Anette Larsdatter. Ved hans død var den egentlige «hjulmakerepoken» over.

Sønnen Sigurd ble født i 1902. Han giftet seg med Borghild Fossum i 1930, og overtok verkstedet. I 1931 fikk ekteparet datteren Liv, som ble gift med Arne Arbakk.

Besøk på verkstedet

På en fantastisk fin dag i slutten av september tok jeg etter avtale turen opp til Stokker. Jeg fant Liv Stokker Arbakk sittende på trappa til hjulmakerstua sammen med en av historielagets veteraner, Bjørn Brønner. Det var en underlig opplevelse å trå inn over dørstokken til det gamle verk-

Billedtekst

stedet som jeg ofte besøkte sammen med min far for ca. 60 år siden.

Det første rommet vi kommer inn i er et koselig, lite kjøkken. Verkstedet ligger innenfor, med en dør inn til et mindre rom som opprinnelig var bygget som hønsehus. Verkstedet står stort sett som Sigurd forlot det ved sin død i 1965, til tross for at svigersønnen benyttet det flittig i mange år. Høvelbenk og tredreiebenk er ennå fullt brukbare, og det bugner av verktøy av alle slag, både kjente og ukjente. Foruten en solid rubank finnes høvler i alle utførelser, navere, dreiestål, hoggjern, tvinger, tener,

grindsager og mye annet. Ei gammel limpotte vakte minner fra min bestefars verksted på Fossnes. Arbeidskrakker som Johan Stokker benyttet, datert 3. juni 1893, er slitte men fortsatt intakte.

Da Sigurd overtok verkstedet i 1933 ble det imidlertid nødvendig å legge om virksomheten noe. Metallhjul med gummidekk overtok jobben for jernbeslåtte trehjul med dreide eiker. Men Sigurd fant fort ut at behovet for kjelker, sleder og meier enda var til stede. Treski var det også et behov for, og lagret opp under taket kan en finne maler og spesialverktøy for ymse produkter, merket med navn og dato.

Det var imidlertid ikke alltid like lett å tjene til det daglige brød med verksteddriften. Gården var ikke av de største i bygda, men Sigurd og Borghild var energiske og dyktige mennesker. Birøkt ble en fin tilskuddsnæring, og mange Bødølinger kjøpte honning på Stokker. Liv kunne fortelle om en hestevandring som stod utenfor läven, der hun som jentunge satt og løste opp «kønnband» og føret treskev-

erker. Dessverre er vandringen nå borte og tapt for historien.

Det lille kjøkkenet rommer overraskende mange detaljer. En diger bakerovn med plass til tolv brød er fortsatt intakt. Brødene ble gode i slike bakerovner, og foruten Borghild var nabokona Anne Fossum aktiv som bakstekone på dette kjøkkenet. Tynnbrødet som hun slengte til oss ungene som lekte utenfor smakte utrolig godt.

Sammen med alle slags kjøkkenredskaper finnes redskaper for birøkt m.m. Liv husket at de bodde i verkstedet i kortere perioder om sommeren mens oppussing av hovedhuset pågikk. Grisen hadde sitt tilhold nær verkstedet. Slaktetiden var travle dager. Jeg hadde jobb med å renske tarmene for fett. Fettet ble brukt til blant annet å smøre inn støvler å sko som impregnering for å holde vannet ute.

I den tid da vognhjul ble fabrikkert og reparert hadde hjulmakeren et nært samarbeid med smeden Kristian Fossum som holdt til i Grodalen der bilverkstedet nå lig-

Billedtekst

Billedtekst

ger. Bjørn Brønner forteller at Sigurd Stokker var kjent for å være en meget nøyaktig og dyktig fagmann. Han fikk ofte godord for sitt arbeid, men ble selv beklemmt over alt skryt som ble ham tildel.

Det var viktig at veifarende kunne få assistanse dersom vogner, seletøy eller annet utstyr gikk i stykker underveis. Fra gammelt av var det også ei smie nederst i bakken mot Mølla, omtrent der Sverre Hella under de fleste oldtidsmarsjer har vist oss hvordan mann brant ut tjære i gamle dager.

Takk til Liv Stokker Arbakk og til Bjørn Brønner for omvisningen og for hyggelig kaffeprat i solveggen utenfor den gamle hjulmakerstua.

Ukjent verktøy?

I forbindelse med besøket i Hjulmakerstua på Stokker fant vi dette verktøyet. Hva har dette vært brukt til ?? Så langt har ingen kunnet gi oss noen forklaring. Kan du ?

BJØRN FOSSNES

Marsj langs oldtidsveien og åpning av kulturveien

Årets oldtidsmarsj ble i år slått sammen med åpningen av kulturveien til et felles arrangement i forbindelse med markering av tusenårsskiftet. Første kulturvei som ferdigstilles er Oldtidsveien mellom Gullaug og Slemmestad.

Røyken kommune hadde i anledning av åpningen utarbeidet en brosjyre med informasjon og kart over Oldtidsveien som ble delt ut til alle deltagere i årets marsj.

Da tusenårskomiteen hadde lagt opp til et arrangement ved Røyken kirke, ble det denne gang start både fra Slemmestad og Gullaug, med avslutning ved kirken. Været var det aller beste for turgåere, og i alt 89 gjennomførte marsjen som var den 12. i rekken. Vi noterte oss at Ingeborg Gjersøen gikk for 11. og Brita Gulliksen for 10. gang.

billedtekst

Det var utlovet premie for den som hadde funnet fram et skikkelig fint, gammelt turantrekk, og denne tilfalt XXXXXXXX.

Ved kirken var det iverksatt en rekke aktiviteter. Gudstjenesten var lagt opp som en høsttakkefest, og kirken var fylt til siste plass. Koret??

Utenfor var det anledning til å få kjøpt vafler, kaker og kaffe. Bondekvinnelaget

disket opp med velsmakende supper av ymse slag. Utstillere av trearbeider og husflidprodukter hadde mange fine ting og vise fram.

Røyken musikkorps underholdt med fine toner, til tross for få deltagere. Leikarringen Huldra gav oss nok en fin oppvisning.

Formannen i tusenårskomiteen, Kristian Wesseltun orienterte om arbeidet i komiteen og om utnevnelser av turveiene som Røykens tusenårssted. Ordfører Rune Kjølstad holdt tale og la ned et skrin i pleinen utenfor kirken, inneholdende protokoll fra tusenårskomiteens møter etc.

Kornmagasinet pusses opp

Etter iherdig planleggingsarbeid lykkes det å tromme sammen en arbeidsfør gjeng som påtok seg oppdraget på dugnad. Store mengder gammel maling ble skrapet og børstet av, og så gikk malergjengen i gang.

Lørdag 1. juli opprant med prima malevær og i alt 12 medlemmer stilte opp. Innsatsen var preget av god, gammeldags dugnadsånd. I løpet av dagen ble den ærverdige bygningen påført mer en 40 liter Liergul Varig maling, etter anbefaling av konservator Jørn Jensen.

Et løfteapparat var anskaffet for anledningen, og Erik Fønstelien tok seg av de store høydene.

Arne Trulsvik stod for kjøkkenarbeidet. Han svinget opp med en praktfull lap-

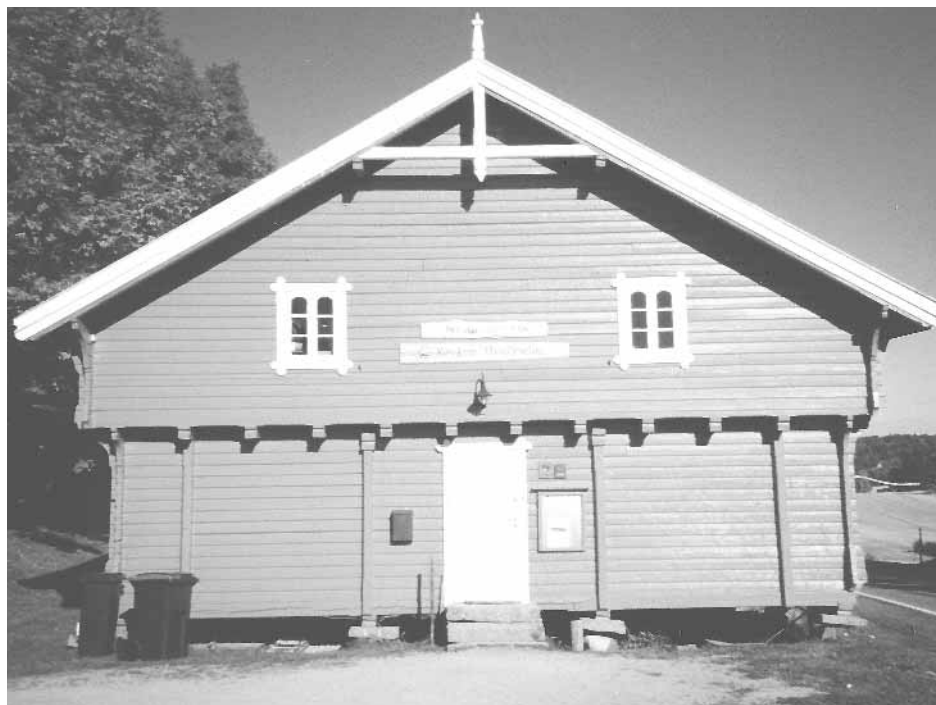
skaus, samt med drikke av ymse slag og stemningen i gjengen var upåklagelig.

Med på dugnaden var:

Torbjørn Graff, Jan Ølstad, Arne Ølstad, Arne Skui, Einar Ølstad, Wivi-Ann Kjos, Bjarne Kjos, Ole Rud, Arne Trulsvik, Bjørg Ølstad, Erik Fønstelien, Ole Sønju, Kristoffer Gjellum, Cato Christoffersen og Bjørn Fossnes.

For en god stund siden satte Anne Berit Hella fram et forslag om å sette opp et navnskilt ved inngangen. Saken har tatt sin tid, men 19. september kom endelig skiltene på plass, etter at frontveggen var gitt to strøk maling.

RED.

Gamleveien - et lite stykke historie

Den er nesten forsvunnet nå. Visket ut av fremskrittet, skåret opp eller skjult av nye veier,

Overdyngnet av jordmasser for å gjøre plass til en byggetomt. Men noen steder kan vi følge dens spor, og vi som husker mer enn 50 år tilbake, kan ennå minnes at den var i bruk. Ikke som hovedvei, men som en nyttig og grei sti til sitt bruk.

Noe av den benyttes den dag i dag, men hvem reflekterer vel over historien til en kronglebratt gangvei?

Veien jeg her vil skrive et lite minneord om er veien som i tidligere tider krysset Bødalens dalføre fra øst mot nordvest. Tar vi vårt utgangspunkt i Nærnes, klatrer veien opp kleivene fra Grunnvik til Engebråten Videre fulgte veien samme trasse som nåværende Terrasseveien forbi den gamle skolen på Mørberggrønningen, så over i Østskogen terrasse og frem til Fjell i Bødalen. Siste biten her heter nå Gamle skolevei.

Det er fra dette punktet veien virkelig

Generator fra mølla

Cristoffer Stokker som eide Grodalen mølle kjøpte i 1910 en likestrømsgenerator av Ingeniør Gran A/S i Drammen for kr. 500.- ferdig montert med hele 17 lamper. Generatoren, som var laget av Aktieselskabet Norsk Elektrisk & Brown Boveri Kristiania, hadde fabriksjonsnummer No K 3813, var på 1,6 kW og gav 115 volt likespenning. Sannsynlig vis var dette den første strømprodusenten i Røyken. Når en ser bort fra enkelte fabrikkboliger på Slemmestad, var nok Møllerstua den første privatbolig i bygda med elektrisk lys.

Redaktøren tok i vinter kontakt med eiere, Truls Stokker, og fikk hans tillatelse til å hente generatoren ut fra kjelleren i Grodalsmølla. Historielagets hensikt var å ta vare på det apparatet som skaffet strøm til belysning i mølla.

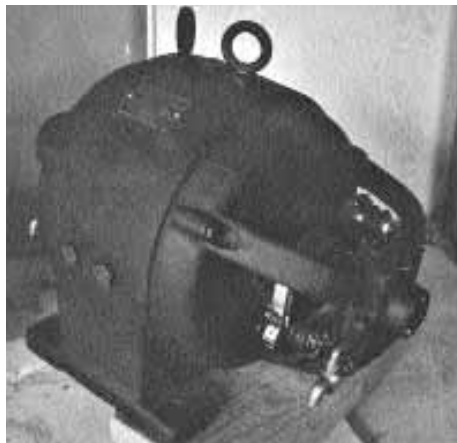
En regnvåt septemberkveld i september tro vi til.

Ved hjelp av en veteran i historielaget, Terje Martinsen, fikk vi lempet den ca. 100 kg. tunge generatoren ut gjennom en glugge i muren. Ganske sterk den karen!

Nå er generatoren tatt vare på av Røyken Historielag. Den vil bli pusset opp og gjort «beskuelig» for allmennheten på et senere bestemt sted.

Laget takker Truls Stokker for velvillig innstilling.

RED.

blir spennende. Den opptrer delvis som nesten usynlige spor i terrenget, delvis som private veistumper og gangstier.

Overskåret av RV165 nedenfor Fjell, passerer den tett ved eiendommen Bjerknes og stuper bratt ned mot Bøbekken. Brua over bekken var i min barndom fullt brukbar, men er nå fortært av tidens tann. Fortsatt bærer det rett vestover i en ganske snill stigning opp til eiendommen Fossnes. Historien forteller at bekken her i tidligere tider må ha vært kraftig oppdemmet, noe terrenget var ypperlig egnet til. Her fantes på 1600 tallet både flomsag og kvern tilhørende Bø, like-som det visstnok har foregått isskjæring her. Navnet «Kvernveien» står i dag som et lite minne om svunne tider.

Veien endrer her retning i en krapp sving tett inntil husveggen på Fossnes, og dreier nordover.

Der Kvernveien nå krysser dens spor, klatret veien frimodig opp dalsiden nordover i bratte kleiver. I dag benyttet som gangvei, krysser den en annen gammel «hovedvei», nemlig veien fra Slemmestad til Bøbråten og Fossumrabben, i dag benevnt Bergliveien. Krysset her ved postkassestativet er åpenbart et gammelt knutepunkt for trafikken i området. Stygg kleiv var det sikkert videre opp gjennom eiendommen Haugtun og opp til punktet der den i dag krysses av Solliveien. Ingen spøk for hest og folk når tunge lass skulle opp. I dag stenger en garasje for det som vi kan minnes som en sti i fjerne år. Det er

Billedtekst

billedetekst

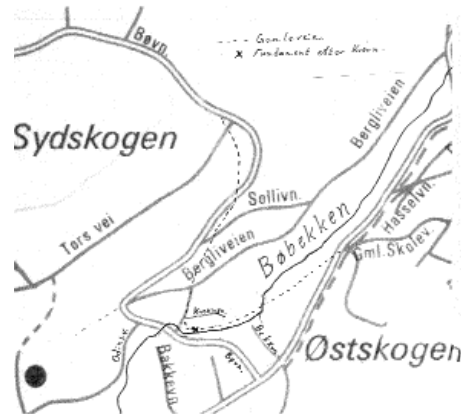
imidlertid ikke vanskelig å følge dens spor i terrenget i ganske god stigning opp stadig nærmere inn mot Bøveiens fylling.

Riktig styggbratt må det ha vært i øverst i dalsiden, der Bøveien nå krysser sporet.

Den gang Bøveien var grusvei og ganske smal, var det enkelt å entre opp veiskråningen og opp i den øverste biten av traseen. Dette var et populært sted for barn og voksne for slikking av sol på fine vårdager.. Her lå det også en svær stein, vel egnet til kortspill, og en del kontanter har nok skiftet eier her i vårsola. Etter utbygging av veien, er adkomsten betraktelig vanskeligere, men kommer en først opp skråningen kan en klart følge veien opp til de nordøstligste eiendommene i Tors vei på Sydsbogen.

Her stopper sporet, men det er rimelig at gikk videre fram der Bøveien i dag går, med kopling mot Oldtidsveien.

Hvor gammel er den? I alle fall er det

rimelig å tro at veien var i bruk på 1600 tallet, da Peder Bø sannsynligvis drev både flomsag og kvern ved Bøbekken. Kanskje er den like gammel som sin berømte kollega Oldtidsveien? Den fortjener i alle fall å minnes som en ferdselsåre av stor betydning for tidligere tiders innbyggere i denne del av bygda.

KJELL FOSSNES

SOMMERUTSTILLING PÅ BLÅHELLA

Dampskipstrafikken langs Røykens kyst

Hele ti søndager i løpet av sommeren har iherdige medlemmer av Blåhella Kystsamling holdt sine dører åpne for å vise turgåere langs kyststien bilder, tegninger, modeller, redskaper og annet som kan knyttes til rutebåttrafikken langs Røykens Oslofjordkyst.

Magasinet besøkte Blåhella på siste utstillingsdag 24. september, og ble traktert med kaffe og vafler. En jevn strøm av besøkene viste stor interesse for temaet, og salg av bøker og hefter gikk strykende.

Undertegnede fikk oppfrisket minner fra sin barndom, der reiser med Duen II, Louise II, Sport og Asker hørte til sommerens opplevelser. Bildene viste tydelig at trafikken med disse båtene var stor. Det er forståelig, når en husker at de gule Schøyenbussene fra Oslo til Hurum bare hadde avgang et par ganger om dagen, og kjørte på meget dårlige veier.

Mange familier tilbrakte sommeren på hytter i Røyken og Hurum, og på lørdager kom forsørgeren på besøk, derav navnet «pappabåtene».

Båtene gjorde sine anløp mange steder langs kysten, men på de fleste anløpssteder finnes nå bare rester etter bryggene. For båtfolk kan anbefales å legge turen gjennom sundet innenfor Torvøya. Tvers over for Lagahølet båthavn kan dere finne Killingholmen brygge som enda er intakt.

Bildet fra havnebassenget i Oslo viser den enorme trafikken ut fra bryggene en lørdags ettermiddag. Det kan imidlertid ikke bestrides en del forurensende røyk fra de stolte skipene.

I ca 100 år besørgte rutebåtene transport av varer og folk mellom Oslo og Røyken/Hurum. Før denne rutetrafikken kom gang ble det nok rodd mang en tur til byen med nattens fiskefangst. En måtte regne med å henge på årene i minst 4 timer på en tur fra Nærnes til Oslo, dersom været var brukbart.

BM ønsker Blåhella kystsamling til lykke med arbeide, og oppfordrer alle som har gamle fiskeredskaper eller andre gjenstander liggende til å ta kontakt med samlingen.

BJØRN FOSSNES

UTSTILLING PÅ KORNMAGASINET

Røyken i seilskutetiden

Blåhella Kystsamling har utlånt en fin samling bilder som viser oss hvor stor betydning skipsbyggingen må ha hatt for Røyken på 1800 tallet.

Utstillingen viser et stort antall skip, barker og brigger, under fulle seil på de store hav. Det er flott å tenke på at disse skutene er bygget i Røyken, noen i Grunnvik, noen i Åros, Gjerdal eller Hyggen.

Jeg anbefaler alle som er interessert i seilskuter og båtbygging å ta en tur innom Kornmagasinet, samt å lese Røyken Historielags årbok fra 1993.

Museumskomiteens formann Knut Stensdal káserte om utstillingen på historielagets medlemsmøte 16. november.

Utstillingen bekrefter det gode samarbeidet mellom historielaget og Blåhella Kystsamling.

RED.

HERNESTANGEN

en perle ved Drammensfjorden

Mange spør meg – hva er historien om Hernestangen, når oppsto bruket og hvem reiste bygningene ?

Hovedbygningen og uthuset ble bygget i 1895, og mannen som sto for dette var Ole Olaussen Gjærdal, f. 10/1 1837 og hans annen hustru Live, f. Mørk 30/11 1867. (30 år forskjell på ektefellene.)

Fra sitt første ekteskap hadde Ole Olaussen 4 barn og den eldste sønnen Olaus f. 1869 overtok gården Gjerdal nedre, mens faren fradelte Hernestangen som et leilendingsbruk av gården.

Ole og Live fikk sønnen Kristian i 1887 og ved Oles død i 1902 fortsatte Live leieforholdet.

Live gifter seg i 1908 med Kristian Evensen, f. 1866 og de får sønnen Erling, f. 7/2 1909. Han tar «Hærnes» som sitt familienavn.

I 1932 solgte Olaus Gjærdal Hernestangen til sin stemor Live. (Hun beholdt Gjærdal som mellomnavn.)

I 1912 ble «Salen» bygget på Hernestangen. Den inneholdt en liten leilighet + et lite hybelrum i 2. etg. Ellers var «Salen» bare et lagerrum.

Kristian Evensen var sjømann og han døde i 1928, men det var Live som alltid foresto driften av småbruket. Det var på ca. 30 mål jord, fødte 3 kyr, ungdyr høns og griser. Da hun ble eier av bruket ble det bygget kunstig vanningsanlegg fra Drammensfjorden, satt opp stabbur, og næringsinntektene var ellers mangfoldige.

Hun tok tidlig mot ungdom i forpleining. (Se her historielagets årbok 1980) Reidar Bergerud sier i sin livsberetning «Bortsatt og på loffen»: —«at han som 12 – 13 åring kom i forpleining til Liv Gjerdal

bt

bt

hvor det var 6 – 7 unger fra før av, så jeg tror hun levde av å ha bortsatte.»

Dette stemmer nok, for selv kan jeg huske bortsatte på Hernestangen, ja like til 1940 – åra var det en gutt – Einar – bortsatt der. Men av alle de forpleide kan jeg bare huske en – Kristoffer – som gikk på skolen, alle de andre var psykisk tilbakestående. De aller fleste tror jeg var utplassert fra Oslo.

Men sommertiden var det alltid liv og røre på «Tangen» som vi kalte stedet. I 1936, da Gjerdal fikk bussforbindelse med Drammen, bygget Live kiosk og kafébygning i forbindelse med hovedbygningen, og i sommermånedene var alltid 1. etg. utleid til sommergjester.

I forbindelse med kaféen var det høytaleranlegg som nok av og til spilte for hele kretsen —. Ikke sjelden var det ryddet til dans på «Salen» lørdagskveldene.

I 30-åras vår- og sommersøndager var det noe annet vi yngre så frem til, - lorjeturene fra Drammen. Foreninger og bedrifter leide en taubåt og 1 – 2 lorjer med glade turdeltagere. Kan hende den tids

fremkomstmiddel for en billig tur ? Etter krigen kan jeg ikke huske at slike turer har forekommet.

Erling Hærnes overtok bruket i 1940.

Live Gjerdal Evensen døde i 1954 – 87 år gammel, og til det siste hadde hun nok i mangt og mye en hånd med i styringen.

Erlings lyst stod til sjømannsyirket, men til dette sa moren nei. Interessen for småbruket avtok, markene grodde igjen av kratt og bjørkeskog. Kafédriften opphørte under krigen, og bare noen leieboere ga litt inntekt. I 1974 solgte han Hernestangen til Røyken kommune for kr. 292.000,-. Han hadde tatt forbehold om fritt husvær på eiendommen for sin tid. Han døde den 14/4 1984.

Erling Hærnes var kjent for sin kvikke replikk. La meg ta med en : Han lå en sommerdag og lukte i gulrotåkeren. En ferierende byfrue gikk bort til ham og spurte : «Hva driver du med da, Erling ?» Erling så opp og svarte : «Fisker makrell».—

Maken til dumt spørsmål – tenkte han vel. Dama måtte vel se hva han gjorde nå.

I dag har Røyken historielag en hånd på rattet i det som angår Hernestangen. Ved lagets bistand er «Salen» fullstendig restaurert og vinterisolert. Her har Hernestangen kulturmarked sine sommerutstillinger og sted for salg. I et lite kontor i 2. etg. har historielaget plassert et dataanlegg for slektsforskerne, og i uthuset står lagret gårdsredskaper gitt til historielaget. Drengestua fra Gjellum er gjenoppført her, et laftehus bygget av lagets nevenyttige medlemmer har også sin plass her.

Håpet er nå at et sanitæranlegg og mulighet for utstillingsrum for gårdsredskapene må komme.

Planene er mange – men kronene mangler.....

ODD H. SANDLUND

Vaktmester på Hernestangen.

I løpet av det siste året har Per Øyvind Jørgensen flyttet inn i hovedbygningen med kone og tre barn. Han har som vaktmester det daglige oppsynet med

«Tangen», ved siden av at han gjør en berømmelig innsats med restaurering av 2. etg. i hovedbygningen, samt trapp og 2. etg. i «Salen». Det er interessant og merke seg at Per Øyvind er tipoldebarn av Ole Olaussen som satte opp bygningene i 1895.

Drengestua som er flyttet hit fra Gjellum gård er i disse dager under oppussing. Jeg fant Kristoffer Gjellum og Jon ????? i full aktivitet en sur og regntung november lørdag.

Fronten viser laftingen som den ble utført omkring 1875, mens de andre veggene grunnet råteangrep er panelt utvendig. Røyken videregående skole har gitt god hjelp med oppussingen.

Huset er delt i to rom. Kristoffer forteller at det ene tjente som drengestue, mens det andre var bryggerhus. Her foregikk det også baking, slakt og andre ting. Som guttunger fikk vi her ofte høre av gårdsfolket om livets harde, men også lystige realiteter.

RED.

Markvandring i Haukelia høsten 2000

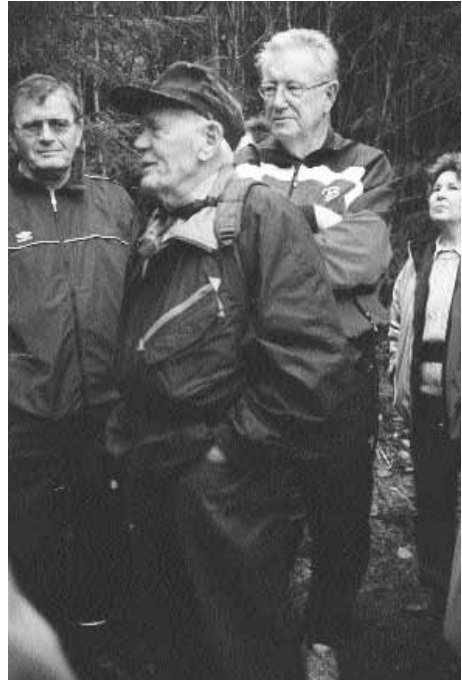
Midt i en periode med høstregn og tykk tåke, opprant søndag 22. oktober med strålende sol og fin temperatur. De 30 talls turgåere som hadde møtt opp på Elopaks parkeringsplass på Spikkestad fikk en aldeles strålende naturopplevelse i området rundt Haukelia.

Det var lagets formann og tidligere grunneier, Ole Rud og nestformann Bjarne Kjos som sto for arrangementet. Ole Sønju tok hånd om den historiske bakgrunnen, og som en spiss på det hele hadde de fått overtalt den beskjedne 82 åringen Johan Haug til å bli med på turen. Han er selv født og oppvokst på Nedre Haukelia, og gav oss et levende bilde av livet på de enkle brukene i mellomkrigsårene. Vi fant restene av grunnmurene etter både Øvre og Nedre Haukelia.

Denne historien anbefaler vi på det varmeste att alle leser i historielagets år bok fra 1996, som Ole Sønjus intervju av Johan Haug.

Den bratte bakken opp til Haukeliåsen er en prøvelse, selv for unge mennesker, men Johan hadde ingen vasker med å følge med. Det hadde heller ikke et par spreke damer som ikke lå langt etter i alder.

Det fine været gav oss ett flott utsyn, langt utover vår egen bygd. Langt under oss skimtet vi Haukelidammen mellom trærne. Herfra fikk Spikkestad tidligere sin vannforsyning.

bt

På tomte etter ei gammel tømmerhytte står i dag ei lita bu. (I den bodde Svart-Anders)

Turen ble avsluttet med kaffe og vafler på ROS-hytta.

BIØRN FOSSNES

Om det *skulle* være noen
som ikke har husket medlemskontingenten . . . !?

Mitmreise **Til gode venner i området**

Mel: Når lysene tennes

1.
Helt fra tidlige tider og dager
hersket endeløs stillhet og ro
og det fantes ei støyende plager
på de steder vi lekte og lo.

Nå vil gravemaskiner rasere
gjøre området fullstendig om.
Gamle Krokodden blir aldri mere
slik den var føre fremskrittet kom.

2.
Og vi husker fra barndom og ungdom.
Det var veistikk som kom og forsvant.
Så vi glemte det hele, men stundom
var det noen som sa det var sant.

Nå vil gravemaskiner rasere
gjøre området fullstendig om.
Gamle Krokodden blir aldri mere
slik den var føre fremskrittet kom.

3.
Så til dere som jevnelig hører,
og av støyen blir lutende lei.
Som i fremtiden ser de som kjører
inn i hølet ved Karsten sin vei.

Nå vil gravemaskiner rasere
gjøre området fullstendig om.
Gamle Krokodden blir aldri mere
slik den var føre fremskrittet kom.

4.
Om de kommende slekter vil vite
hvordan Krokodden egentlig var?
Interesse for slikt blir nok lite
de som ikke historien har.

Gamle Krokodden deg vil vi minnes,
selv om nytider tvinger seg fram.
Du vil alltid i tankene finnes,
og er fortsatt så vel verdt en dram.

Julen 1998 BuB

Krokoddsangen

Sangen er tidligere referert i pressen uten kildeangivelse. Wilhelm Svendsen var født og vokste opp på Sagfoss ved Hotvedt meieri. Han flyttet ut som 19 åring og bor nå på Kongsberg, men holder kontakt med Røyken gjennom vennegjengen og via morens hjemsted i Båtstø. I vennegjengen fremføres sangen han skrev om Krokodden unisont.

RED.

TUSENÅRSMARKERING FOR SKOLENE I RØYKEN

Elever skriver historie

Som nevnt i Bygdemagasinet nr. 37 har elever ved skolene i bygda gjennomført et tema-arbeid i forbindelse med skolenes tusenårsmarkering. De respektive skoler har tatt for seg historiske temaer fra sitt lokalmiljø, og det innsamlede materialet har blitt presentert på ulike måter, blant annet ved en utstilling i borggården på rådhuset. Noe ble også vist utenfor kirken i forbindelse med Oldtidsmarsjen 17. september.

Redaksjonen finner det interessant å se hvordan bygdas unge oppfatter det som har skjedd i Røyken i gamle dager. Vi vil derfor i denne utgave av BM presentere noen av elevarbeidene.

Enkelte av skolene har tydeligvis nedlagt mye arbeid i prosjektene. Dette har gitt seg utslag i et omfattende billedmaterieell og en rekke andre fremstillinger som det er umulig for magasinet å få med i denne utgave. Vi har valgt å gi en generell omtale av elevarbeidet, samt å gjengi smakebiter av produktene. Med skolenes og elevenes godkjenning vil vi i senere utgaver av magasinet også plukke fra det innsendte materialet. Likeledes vil vi be om å få lov til å legge arbeidene ut på Kornmagasinet ved utstillingen som arrangeres under kulturuka i mars 2001, slik at flest mulig får se resultatet i sin helhet.

De skolene som er presentert i dette nummer av magasinet er:

Nærnes skole
Sydskogen skole
Hyggen skole
Frydenlund skole

Isskjæring
Oldtidsveien
Steinindustrien
Åros – der elva
møter fjorden

Nærnes skole Isskjæring

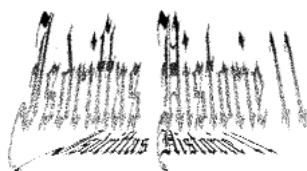
Elever fra Nærnes skole skar is på Ramtondammen siste vinter. De avsluttet sin beskrivelse av isdriften med følgende spørsmål: «Hva skjedde når vinterkulda ikke kom?»

Egentlig har de selv gitt svaret i sin beskrivelse: «Var ikke isen tykkere enn 30 cm i november / desember duvet de isen.» Å duve isen vil si at man skar opp isblokker, dykket dem ned i vannet og skjøv dem inn under den faste isen. Da frøs blokkene fast til det øvre islaget, og dermed ble isen dobbelt så tykk.

Ordet duva er et eldgammelt norrønt ord som betyr «den som dykker».

(O.S.)

Det hele begynte rundt 1885.
De brukte isblokkene i hjuleskapat.
Det var strengt forbudt for barn og gå
på arbeidsplassen, fordi de kunde drukne eller
sødelegge fing.
Dronningen av England ville ha vår is fordi
den var snus og røykfri.
Arbeiderne jobbet 12 timer dagen.
Det de gjorde for og oppbevare isen var et hus
og sagflis. Til slutt fant de ut at man behøvde
ikke taket fordi sagflisen isolerte nok.
De brukte hester til og frakte isen til båten og
båten seilte til utlandet.
Det var lett og skaffe seg jobb som isskjærer.
Det var også forbudt og fiske på arbeidsplassen
Isskjærings reklamer for sin is i Morgenbladet.
Isen skulle være så blank at man kunne lese en
avis igjennom den.

ISKJÆRER OG SMIA I
1960

Sydskogen Skole Oldtidsveien

De fleste arbeidene elevene lagde, var av mer praktisk-estetisk karakter. Bl.a. kan nevnes modell av røyken kirke og Grodalsmølla, samt plastisk kart over hele Oldtidsveien gjennom Røyken.

Det foreligger også noen skriftlige arbeider fra skolens elever under prosjektuka «Kulturveien». Elevene har tatt for seg Røyken kirke, Grodalsmølla, og gravhauene på Mellombø.

Arbeidene ble vist fram under utstillingen i Rådhuset og på kirkebakken under oldtidsmasjen.

Både elever og lærere hadde en interessant og morsom periode i forbindelse med prosjektet.

Hyggen skole Steinindustrien

Valg av tema skapte i begynnelsen en viss skepsis blant lærerne, men redselen for at historien om steinindustrien skulle falle kjedelig viste seg å være ubegrunnet. Rapporten fra prosjektet forteller om stort engasjement blant elevene. Dette ikke minst grunnet Bjarne Bjørks levende beskrivelse av sitt gamle yrke, både verbalt og visuelt. Redaksjonen sporer også et betydelig lærerengasjement i opplegget.

Elevene dro på tur til Heklebergbruddet, besøkte smia på Auvi gård, så på gamle bygdefilmer og intervjuet flere av Hyggenes eldre innbyggere. Det ble samlet store mengder stein, og på en «steindag»

med geolog Nina Width fra Slemmestad bibliotek fikk samtlige klassifisert et eksemplar.

Noen av barna laget steinbrudd i kartong. De skar opp isopor til stein og fjell eller hentet stein og grus fra skolegården. Det ble laget vogn, hest og kjerre, lastebiler og båter, som fraktet stein fra steinbruddet. Noen laget arbeidere som skulle hugge stein, dele stein og sprengte løs fra fjellet, mens andre lagde store heisekraner for å flytte på de tyngste steinene.

Det ble tatt en mengde bilder etter som prosjektet skred frem.

Avslutning

- Skoleavslutning med dramatiseringer og utstilling av elevarbeider.
- Deltakelse med dramatisering og steindeling på det kommunale tusenårsarrangementet i borggården, 7. juni.
- Deltakelse med elevutstilling i Rådhuset siste skoleuke.

Skolens konklusjoner etter avsluttet arbeid: Elevene har i dette prosjektet fått mer respekt for arbeidet i steinbruddet og for de som jobbet der. De kom tilbake fra intervjuene med stor glød og iver. Elevene har oppdaget at det er mye å hente av kunnskap i lokalmiljøet, det gir mye mer enn å lese om det.

Barna følte en nær tilknytning – da de oppdaget at oldefaren/tippoldefaren hadde jobbet i et steinbrudd.

Nye problemstillinger:

- Hvordan kan vi bruke stein i utsmykking av skolen?
- Hvordan kan vi integrere stein i vår nye Kunst- og Håndverksavdeling med neste års atelierist?
- Kan vi lage en felles steinrøys med bidrag fra alle barn og foreldre?
- Hvordan kan vi utnytte at Bjarne Bjørk tilbyr oss å smi verktøy for oss?
- Hvilke steinområder i nærmiljøet kan være nye besøksmål; Kinnartangen, Lahell?
- Hvordan kan vi utnytte elevenes steininteresser i vårt videre pedagogiske arbeid?

RED.

Frydenlund skole

Der elva møter fjorden

I Åros er det som kjent en fabrikk som ligger ved elva. 6. klasse ved skole hadde valgt fabrikkens historie som sitt tema for tusenårsmarkeringen. De var interesserte i å lære mer om fabrikkens historikk, samt å finne ut hva slags virksomhet som foregår i fabrikkens lokaler i dag.

Klassen ble invitert til å besøke fabrikkens, og en gruppe elever laget et intervju med Rolf King, en av fabrikkens eiere. De elevene som jobbet med prosjektet holdt foredrag for resten av klassen, slik at alle elevene lærte noe om sin lokalhistorie.

5. klasse hadde valgt perlefiske i Åroselva som sitt prosjektområde. Elevene leste om emnet, studerte kart og bilder, og laget et rollespill om det hele. En gruppe elever tegnet kart av elvas løp gjennom bygda, noen studerte perlefiskingens historie, mens andre igjen studerte muslinger og laget tegninger. Det ble også funnet fram til hvilke redskaper som ble brukt til å ta opp perlemuslingene.

Hele klassen var engasjert, og en rekke arbeider ble presentert på utstillingen i rådhusets borggård. Det foreligger p. dato ikke elevarbeider som kan trykkes i magasinet.

RED.

Premie konkurransen nr. 37

«Apparatet» som fikk vi lov å fotografere hos Olaf Skryseth, og som ble vist i Bygdemagasinet nr. 37/98 var et fyrstøy.

Riktig svar ble sendt inn av: Erik Hagfors

Premie konkurransen ved Røykendagen 3.6.2000

Gjenstanden som ble vist var ei neseklype for okse.

Det kom inn 60 svar, hvor av hele 51 var riktige. Av de riktige svarene ble trukket ut: Hans Gunnerud

Premie konkurransen nr. 38

denne «innretningen». Hva kan denne ha vært brukt til?

